

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 21 Tachwedd, 2023

PRESENNOL: Cynghorydd Douglas Fowle (Cadeirydd)
Cynghorydd Geraint Bebb (Is-gadeirydd ar gyfer y cyfarfod hwn yn unig)

Cynghorwyr Aled M. Jones, R. Llewelyn Jones, Llio A. Owen, Keith Roberts, Ieuan Williams, Sonia Williams.

Aelod Cyfetholedig: Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig)

Aelodau Portffolio

Cynghorwyr Llinos Medi (Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd), Neville Evans (Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol), Carwyn Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd), Dafydd Roberts (Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg), Dafydd Rhys Thomas (Aelod Portffolio Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo), Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid).

WRTH LAW: Prif Weithredwr
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro (ar gyfer eitem 3)
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (ar gyfer eitem 3)
Pennaeth Gwasanaethau oedolion
Pennaeth Gwasanaethau Tai
Pennaeth Democratiaeth (DS)
Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid
Rheolwr Sgriwtini (AGD)
Swyddog Pwyllgor (ATH)
Swyddog Gweddarlledu (FT)

YMDDIHEURIADAU: Cynghorwyr Dyfed Wyn Jones, Jackie Lewis, Arfon Wyn, Gary Pritchard (Aelod Portffolio Plant, Ieuenctid a Gwasanaethau Tai), Gillian Thompson (Aelod Cyfetholedig fel Rhiant Lywodraethwr ar gyfer y sector ysgolion cynradd), Mr Rhys H. Hughes (Dirprwy brif Weithredwr)

HEFYD YN BRESENNOL: Elin Allsopp (Swyddog Sgriwtini)

Yn absenoldeb y Cynghorydd Dyfed Wyn Jones, Is-gadeirydd, cafodd y Cynghorydd Geraint Bebb ei ethol yn Is-gadeirydd ar gyfer y cyfarfod hwn o'r Pwyllgor yn unig.

1 DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENORO

Cyflwynwyd cofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 19 Medi, 2023 a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

3 MONITRO PERFFORMIAD: CERDYN SGORIO CORFFORAETHOL CH2 2023/24

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid, a oedd yn cynnwys y Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Chwarter 2 2023/24, i'w ystyried gan y Pwyllgor. Mae adroddiad y cerdyn sgorio corfforaethol yn portreadu'r sefyllfa ar ddiwedd Chwarter 2 mewn perthynas â materion yn ymwneud â gwasanaeth cwsmer, rheoli pobl a chyllid a rheoli perfformiad

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Carwyn Jones, yr aelod sy'n gyfrifol am y portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer, a dywedodd bod yr adroddiad yn nodi perfformiad cadarnhaol a chalonogol ar y cyfan ar ddiwedd ail chwarter blwyddyn ariannol 2023/24, gydag 91% o'r dangosyddion perfformiad yn perfformio'n well neu o fewn 5% i'w targed. Amlygwyd nifer o feysydd sydd wedi perfformio'n dda yn cynnwys rheoli gwastraff, priffyrdd, Gwasanaethau Oedolion a Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, a digartrefedd. Er nad oedd yn bosib dadansoddi'r dangosyddion perfformiad iechyd corfforaethol yn llawn yn ystod y chwarter hwn, yn ôl y data a oedd ar gael roedd mwyafrif (67%) y dangosyddion yn perfformio'n dda yn erbyn eu targed yn y maes hwn ac naill ai'n Wyrdd neu'n Felyn.

Mewn perthynas â nifer y dyddiau cyfartalog a gollwyd oherwydd absenoldebau am bob gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (FTE), roedd y Cyngor yn Goch gyda 4.21 o ddiwrnodau wedi'u colli oherwydd absenoldebau fesul FTE yn erbyn targed o 3.82 diwrnod, a hynny'n bennaf oherwydd salwch tymor hir, sydd gyfystyr â chyfradd absenoldebau o 62% ar gyfer Chwarter 2. Roedd y dangosyddion sy'n ymwneud â'r nifer cyfartalog o ddyddiau a gymerir i gyflawni Grant Cyfleusterau i'r Anabl a gosod unedau y mae modd eu gosod yn y Gwasanaethau Tai a chanran yr apeliadau cynllunio a wrthodwyd yn tanberfformio. Mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn cadw llygaid ar y dangosyddion hyn er mwyn sicrhau eu bod yn gwella yn y dyfodol ac mae hefyd yn cadw llygaid ar nifer y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth a dderbyniodd ymateb o fewn yr amserlen gan nad oedd data ar gael yn ystod yr ail chwarter mewn perthynas â'r gweithgarwch hwn. Mae'r sefyllfa ariannol yn parhau i fod yn heriol a rhagwelir gorwariant yn y gyllideb ar ddiwedd y flwyddyn.

Wrth asesu a chraffu ar berfformiad dangosyddion perfformiad allweddol y Cyngor ar ddiwedd ail chwarter 2023/24, fe wnaeth y Pwyllgor herio'r Aelodau Portffolio a'r Swyddogion ar y materion a ganlyn –

- Gan dderbyn bod 91% o ddangosyddion perfformiad yr Awdurdod naill ai'n well neu o fewn 5% i'w targed ar ddiwedd Chwarter 2, gofynnwyd am sicrwydd y bydd y 3 dangosydd sy'n tanberfformio yn gwella. Hefyd, nodwyd bod 12 o'r Dangosyddion Perfformiad yn dangos gostyngiad er eu bod yn Wyrdd ar hyn o bryd a holwyd a ydi hynny'n destun pryder.
- Nid oes unrhyw ddangosyddion i olrhain hynt y gwaith o fynd i'r afael â newid hinsawdd ac ymrwymiad y Cyngor i ddod yn sefydliad sero net erbyn 2023.
- Nodwyd bod yr adroddiad yn parhau i ragweld gorwariant yng nghyllideb y Cyngor ar ddiwedd Chwarter 2 a gofynnwyd am eglurhad ynglŷn â'r mesurau sy'n cael eu cyflwyno i reoli pwysau cyllidebol.
- Mae'r cerdyn sgorio'n nodi cynnydd yn y diwrnodau cyfartalog a gollwyd oherwydd absenoldebau fesul FTE. Roedd y Pwyllgor yn dymuno cael gwybod pa gamau sy'n

cael eu cyflwyno i sicrhau bod y dangosydd hwn yn cyrraedd y targed unwaith eto a holwyd a yw Covid-19 yn dal i fod yn ffactor o ran absenoldebau oherwydd salwch.

- Y camau a gymerwyd hyd yma i leihau effaith y tanberfformiad parhaus o ran Dangosydd Perfformiad 36 (canran yr apeliadau cynllunio a wrthodwyd).

Ymatebodd Swyddogion ac Aelodau Portffolio i'r pwyntiau trafodaeth gan gynnig y sicrwydd canlynol –

- Mae'r cerdyn sgorio ar ddiwedd Chwarter 2 yn galonogol iawn o ystyried yr amgylchiadau heriol o safbwynt gweithlu'r Cyngor a chymunedau'r Ynys. Fodd bynnag, mae'r tri Dangosydd Perfformiad sy'n tanberfformio, mewn perthynas â grantiau Cyfleusterau i'r Anabl, gosod unedau llety y mae modd eu gosod ac apeliadau cynllunio, yn cael eu hadolygu gan y Tîm Arweinyddiaeth pob chwarter ac maent yn cael eu trafod â'r Penaethiaid Gwasanaeth perthnasol i wneud yn siŵr eu bod yn cael sylw penodol. Mae pob dangosydd yn wahanol ac mae rhai o fewn rheolaeth y Cyngor ac eraill yn gallu cael eu dylanwadu gan y Cyngor gyda chyflwr y farchnad a chapasiti hefyd yn ffactor. Mae nifer yr apeliadau cynllunio yn isel gyda dau allan o'r tair apêl yn Chwarter 2 yn cael eu gwrthod, ac o gyfuno hyn â'r canlyniadau ar gyfer Chwarter 1 mae'n golygu fod dau allan o bum apêl wedi cael eu gwrthod. Mae'r llithriad o ran gosod unedau llety sy'n rhai y mae modd eu gosod yn bennaf oherwydd gwaith yn gysylltiedig â sicrhau bod yr unedau'n bodloni Safonau Ansawdd Tai Cymru gyda rhai angen llawer o waith cyn y gellir eu gosod, ac mae'r math yma o waith yn cymryd amser i'w gwblhau. Mae cyflawni'r grantiau Cyfleusterau i'r Anabl yn gallu bod yn broses gymhleth ac maent yn ddibynnol ar nifer y cynlluniau gofal sy'n cael eu cyflwyno a natur yr addasiadau angenrheidiol ac mae addasiadau syml, gosod canllawiau er enghraifft, yn cael eu trin yn yr un modd â gosod ystafell ymolchi newydd at ddibenion cofnodi. Mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn dal i annog a chefnogi gwelliant o ran perfformiad y dangosyddion hyn yn ogystal â sicrhau bod ansawdd a pherfformiad y dangosyddion eraill yn cael ei gynnal. Mae'r Tîm Arweinyddiaeth hefyd yn rhoi mwy o sylw i gyfeiriad y dangosyddion perfformiad ac mae'n monitro'r dangosyddion hynny ble mae'r tuedd ar i lawr.
- Mae'r cerdyn sgorio presennol yn hanesyddol i raddau helaeth gan ei fod yn dilyn hynt perfformiad yn unol â'r blaenoriaethau yn y Cynllun Cyngor blaenorol. Mae Cynllun Cyngor newydd ar gyfer y cyfnod 2023 i 2028 wedi cael ei fabwysiadu ac mae cerdyn sgorio newydd a fydd yn adlewyrchu ac y gysylltiedig â'r chwe amcan strategol yn y Cynllun newydd, yn cynnwys ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd a dod yn gyngor sero net erbyn 2023, wrthi'n cael ei ddatblygu. Y nod yw dechrau adrodd yn ffurfiol ar y cerdyn sgorion newydd yn Chwarter 1 blwyddyn ariannol 2024/25. Bydd aelodau'n cael eu diweddarau ar hynt y broses hon a byddant yn cael cyfle i weld y cerdyn sgorio newydd a rhoi eu barn arno yn ystod Chwarter 4 eleni. Mae'r Cyngor hefyd wedi ymrwymo i adrodd yn flynyddol ar ei siwrne tuag at ddod yn gyngor sero net erbyn 2030.
- Nid yw'r £368k o orwariant a ragwelir yng Nghyllideb y Cyngor ar gyfer 2023/24 mor arwyddocaol â hynny yng nghyd-destun cyllideb net flynyddol o £175.5m. Er bod lefel y gorwariant yn llai na'r hyn a ragwelwyd yn Chwarter 1, fe all misoedd y gaeaf effeithio ar wariant wrth i dywydd garw ac oer arwain at gynnydd yn y galw am wasanaeth yn ogystal ag effeithiol ar ffyrdd ac isadeiledd. Y gwasanaethau sy'n wynebu'r pwysau mwyaf yw Gofal Cymdeithasol i Oedolion a'r Gwasanaethau Plant ac er bod y sefyllfa wedi gwella o ran gofal cymdeithasol i oedolion, rhagwelir cynnydd yn y diffyg yng nghyllideb y gwasanaethau plant erbyn diwedd y flwyddyn ac mae gwariant yn y ddau faes yma'n ddibynnol iawn ar natur, nifer a chost pecynnau a lleoliadau gofal. Bydd cronfeydd wrth gefn y Cyngor yn cael eu defnyddio i gwrdd ag unrhyw orwariant ond bydd hyn yn lleihau'r opsiynau mewn perthynas â chyllideb 2024/25. Er mai'r nod yw rheoli gwariant a chael cyn lleied o orwariant â phosib

mae'n anodd iawn gwneud hynny gan fod gan y Cyngor ymrwymiadau nad oes modd iddo eu newid yng nghanol y flwyddyn. Er bod gwasanaethau wedi cael eu cynghori i adolygu pob gwariant nad yw'n hanfodol a gohirio unrhyw wariant newydd a pheidio â llenwi swyddi gwag lle bo modd nid oes unrhyw gyfarwyddyd ffurfiol wedi cael ei roi mewn perthynas â'r mater hwn hyd yma.

- Mewn perthynas â gwella presenoldeb a rheoli absenoldebau oherwydd salwch, er bod y targed ar gyfer 2022/23 wedi cael ei gadw ar gyfer 2023/24 mae'r targed bellach yn cynnwys absenoldebau yn gysylltiedig â Covid ac felly bydd hyn, yn anochel, yn effeithio ar yr ystadegau. Mae Rheolwyr a Phenaethiaid Gwasanaeth wedi ymrwymo i weithredu polisïau absenoldeb salwch ac nid yw'r ffigurau yn yr adroddiad yn adlewyrchu'r gostyngiad mewn absenoldebau oherwydd salwch tymor hir; mae hon yn broses barhaus ac yn hanesyddol mae misoedd y gaeaf yn heriol iawn o ran y maes hwn. Hefyd, rhaid nodi bod 30% o'r achosion salwch tymor hir yn aciwt lle mae ymyraethau meddygol yn angenrheidiol. Mae pob math o gymorth ar gael i helpu staff ddychwelyd i'r gwaith yn cynnwys gwasanaeth iechyd galwedigaethol, cwnsela a ffisiotherapi, sydd ar gael drwy brosesau mewnol y Cyngor. Yn aml iawn mae staff â Covid yn parhau i weithio o'r cartref oni bai eu bod yn staff rheng flaen sy'n dod i gysylltiad â chleientiaid bregus. Mae'r Cyngor yn gwneud yn dda mewn perthynas ag achosion o Covid o'i gymharu â chynghorau eraill. Mae a wnelo'r maes hwn â pharhau i weithredu polisïau a defnyddio'r mesurau sydd ar gael i helpu staff ddychwelyd i'r gwaith.
- Mewn perthynas â chanran yr apeliadau cynllunio a gafodd eu gwrthod mae'n bwysig rhoi cyd-destun i'r data, sef 3 apêl ar gyfer yr ail chwarter allan o 300 o geisiadau cynllunio. Er bod perfformiad wedi gwella mewn perthynas â'r dangosydd hwn mae'r dangosydd hwn bob amser yn amrywio rhyw fymryn oherwydd natur y broses apelio. Bydd penderfyniadau apeliadau yn cael eu monitro a'u craffu o hyd er mwyn gweld a oes patrwm yn datblygu a fyddai'n galw am ddehongliad gwahanol o'n polisïau. Bwriedir cynnal hyfforddiant ar apeliadau cynllunio ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion.

Wrth drafod tanberfformiad dangosydd 29 (y nifer cyfartalog o ddyddiau calendr a gymerwyd i osod unedau llety y mae modd eu gosod ac eithrio unedau anodd eu gosod) cynigodd aelodau'r Pwyllgor bod grŵp gorchwyl a gorffen yn cael ei sefydlu i adolygu perfformiad yn y maes hwn yn fanylach na'r hyn y mae amserlen y Pwyllgor yn ei ganiatáu er mwyn gwella perfformiad drwy leihau nifer y dyddiad a gymerir i ail-osod eiddo gwag ac adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar y canfyddiadau. Dyfynnwyd nifer o ffynonellau ar-lein lle'r oedd eiddo gwag wedi cael eu paratoi i'w gosod yn fwy effeithlon a lle'r oedd gwelliannau wedi cael eu sicrhau, ac fe awgrymwyd y gellid dysgu gwersi o ffynonellau o'r fath a chan awdurdodau lleol eraill yn ogystal. Cynigwyd hefyd bod grŵp o swyddogion yn rhoi prosiect gorchwyl a gorffen ar waith mewn perthynas â dangosydd 28 (y nifer cyfartalog o ddyddiau calendr a gymerwyd i gyflawni'r grant Cyfleusterau i'r Anabl) er mwyn dadansoddi'r tanberfformiad yn y maes hwn ac adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ym mis Mawrth 2024 gyda chynigion ar gyfer gwella. Eiliwyd y ddau gynnig ac fe'i cefnogwyd gan y Pwyllgor.

Dywedodd y Prif Weithredwr nad oedd yn gweld unrhyw reswm pam na ellid cefnogi'r cynigion hyn a'i bod hi'n bwysig bod aelodau'n cael cyfle i gyfrannu at weithgareddau a dylanwadu arnynt os ydi'r dystiolaeth yn awgrymu y byddai'n fanteisiol edrych mewn mwy o fanylder arnynt. Aeth ymlaen i ddweud bod cyfyngiadau o ran capasiti a'r galw ar adnoddau craffu ac y bydd yn rhaid cadarnhau'r trefniadau gweinyddol a p'un ai a fydd y grŵp ar gyfer yr aelodau etholedig yn dod o dan gwmpas y maes Craffu neu'r Bwrdd Rhaglen.

Cynghorodd y Pennaeth Democratiaeth bod mwy o gapasiti yn y maes craffu erbyn hyn a bod adolygiad o'r trefniadau craffu ar y gweill o ran y gefnogaeth sydd ar gael i'r tri phanel craffu presennol er mwyn sefydlu arferion da ac felly, yn dilyn yr adolygiad hwn, bydd capasiti ym maes craffu i gefnogi grŵp gorchwyl a gorffen.

Roedd y Pennaeth Gwasanaethau Tai'n croesawu'r cynigion a fydd yn rhoi gwell dealltwriaeth i'r aelodau o'r heriau o ran rheoli'r gwaith o baratoi eiddo gwag ar gyfer eu hail-osod ar yr amod bod unrhyw feincnodi'n digwydd yn erbyn awdurdodau lleol yng Nghymru yn unig gan fod y ddeddfwriaeth a'r gofynion yn wahanol i awdurdodau lleol yn Lloegr.

Ar ôl adolygu'r Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Ch2 Q2 2023/24 ac ar ôl nodi ymateb yr Aelodau Portffolio a'r Swyddogion i'r materion a nodwyd penderfynwyd –

- **Nodi'r adroddiad ar y Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Q2 2023/24 sy'n nodi'r meysydd sydd wedi gwella a'r meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio er mwyn eu rheoli a sicrhau gwelliannau pellach yn y dyfodol mewn perthynas â cheisiadau Rhyddid Gwybodaeth, y Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl, yr amser a gymerir i osod unedau llety y mae modd eu gosod ac apeliadau cynllunio.**
- **Argymhell yr adroddiad ar y cerdyn sgorio a'r mesurau lliniaru sydd wedi'u cynnwys ynddo i'r Pwyllgor Gwaith**
- **Sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen a fydd yn cynnwys rhai o aelodau'r Pwyllgor er mwyn edrych yn fanylach ar Ddangosydd 29 (y nifer cyfartalog o ddyddiau calendr a gymerwyd i osod unedau llety y mae modd eu gosod ac eithrio unedau anodd eu gosod) gyda'r nod o wella perfformiad y dangosydd hwn drwy leihau nifer y dyddiad a gymerir i ail-osod eiddo gwag ac adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ynglŷn â'r canfyddiadau ochr yn ochr â'r uchod –**
- **Bod grŵp o swyddogion yn rhoi prosiect gorchwyl a gorffen ar waith mewn perthynas â dangosydd 28 (y nifer cyfartalog o ddyddiau calendr a gymerwyd i gyflawni Grant Cyfleusterau i'r Anabl) fel y gellir dadansoddi'r tanberfformiad yn y maes hwn ac adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ym mis Mawrth 2024 gyda chynigion ar gyfer gwella.**

4 CYNLLUN STRATEGOL TAI GWAG 2023-28

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Tai, a oedd yn cynnwys y Cynllun Strategol Tai Gwag ar gyfer 2023 i 2028, i'w ystyried gan y Pwyllgor ac i graffu arno.

Cyflwynwyd yr adroddiad a'r Strategaeth gan y Cynghorydd Llinos Medi, Arweinydd y Cyngor, a gyfeiriodd at lwyddiant y strategaeth flaenorol sydd wedi llwyddo i ddod â 525 o eiddo yn ôl i ddefnydd ers 2017. Yn yr un modd diben y cynllun dilynol yw sicrhau bod cyn lleied â phosib o dai gwag ac annog perchnogion i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd. Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn delio gydag eiddo gwag ac mae'n ffurfio rhan o amrywiaeth o opsiynau tai a fydd yn cynorthwyo i gyflawni Cynllun y Cyngor 2023-28. Pwysleisiwyd pwysigrwydd gweithio mewn partneriaeth â pherchnogion eiddo gwag a gwasanaethau eraill i fynd i'r afael â thai gwag ac fe amlygodd yr Arweinydd astudiaethau achos a oedd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad a oedd yn dangos rhai o'r ymyraethau a roddwyd ar waith yn llwyddiannus er mwyn dod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd fel tai cymdeithasol.

Wrth adrodd ar gynnwys y cynllun strategol dywedodd y Pennaeth Gwasanaethau Tai bod eiddo gwag yn wastraff o adnoddau, yn enwedig yn sgil y pwysau cynyddol ar y farchnad dai a'r farchnad rhentu sector preifat. Nod y cynllun yw gweithio gyda pherchnogion eiddo gwag a'u hannog i ddod â hwy yn ôl i ddefnydd yn ddelfrydol drwy negodi a dod i gytundeb ond gydag adnoddau i gymryd camau gorfodi os oes angen a dim ond pan fydd pob dim arall wedi methu. Mae'r Gwasanaeth Tai yn cydnabod mai gweithio gyda gwasanaethau ac asiantaethau eraill yw'r ffordd fwyaf effeithiol o delio gyda'r gwahanol agweddau ar eiddo gwag ac mae'r cynllun strategol wedi cael ei ddatblygu ar sail gweithio mewn partneriaeth. Mae'r Gwasanaeth hefyd yn ceisio lleihau costau drwy ddefnyddio'r cymorth ariannol sydd ar gael drwy grantiau a benthyciadau gan Lywodraeth Cymru yn ogystal â defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor i sicrhau bod yr adnoddau a'r capasiti sydd ar gael, sydd yn weddol fach o'i

gymharu â'r 525 o eiddo y llwyddwyd i ddod yn ôl i ddefnydd ers 2017, yn cael eu defnyddio yn y ffordd orau.

Wrth ystyried y Cynllun Strategol Tai Gwag codwyd y materion canlynol gan y Pwyllgor –

- Yr heriau o ran annog perchnogion tai gwag yn y sector preifat i ymgysylltu â'r Cyngor.
- Gan nodi bod 77 eiddo wedi cael eu cofnodi'n wag ers dros 10 mlynedd a 128 ers rhwng 5 a 10 mlynedd, roedd y Pwyllgor yn dymuno cael gwybod faint o eiddo gwag hirdymor a oedd wedi cael eu dychwelyd yn ôl i ddefnydd ers 2017.
- Sut mae'r Cynllun Strategol yn cyfrannu tuag at gyflawni blaenoriaethu Cynllun y Cyngor 2023-28
- Pa mor ddibynnol ydi'r Cyngor ar bartneriaid a chyllid grant allanol er mwyn cyflawni'r Cynllun Strategol.
- Gofynnodd y Pwyllgor am fanylion ynglŷn â threfniadau llywodraethiant y Cynllun mewn perthynas â'i fonitro a'i werthuso ynghyd â'r Cynllun Gweithredu pan fydd wedi'i gyhoeddi.

Darparodd yr Arweinydd a'r Swyddogion gyngor pellach a sicrwydd i'r Pwyllgor fel a ganlyn –

- Wrth baratoi'r Cynllun Strategol anfonwyd arolwg at berchnogion eiddo gwag tymor hir, oedd yn gyfanswm o 542 eiddo. Nid yw hyn yn cynnwys eiddo sy'n derbyn eithriadau'r Dreth Gyngor megis eiddo mewn profeb, perchnogion sy'n derbyn gofal yn rhywle arall neu mewn gofal preswyl/ysbyty, neu berchnogion dan gadwad. Cafwyd cyfradd ymateb o 16% i'r arolwg. Mae'r adborth yn yr ymatebion a derbyniwyd wedi cynnig awgrymiadau defnyddiol iawn ac mae'r Gwasanaeth yn gweithio ar yr awgrymiadau hyn ar hyn o bryd. Yn aml iawn mae'r cyswllt cyntaf lle rhoddir cyngor a gwybodaeth yn ddigon i gymell perchnogion i ddod â'r eiddo'n ôl i ddefnydd. Mae'r Gwasanaeth hefyd yn cyfeirio perchnogion eiddo gwag at fenthyciadau a grantiau sydd ar gael ac mae'r Cyngor, ynghyd â 16 awdurdod lleol arall yng Nghymru, yn rhan o fenter gan Lywodraeth Cymru i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd. Er bod y Cyngor yn gwneud ei orau i gyfathrebu â pherchnogion eiddo gwag, ni all fynd i'r afael â phob eiddo ac mae'n ceisio targedu'r rhai mwyaf problemus.

Bu i'r Pwyllgor nodi canlyniadau'r Arolwg Eiddo Gwag ac roedd o'r farn nad oedd cyfradd ymateb o 16% yn awgrymu nad yw perchnogion eiddo gwag yn dymuno gweithio gyda'r Cyngor.

- Mae'r Cyngor wedi llwyddo i adnewyddu eiddo gwag hir dymor megis yr Hen Glwb Cymdeithasol ym Miwmares. Fodd bynnag, roedd y trosiant mwyaf yn gysylltiedig ag eiddo sydd wedi bod yn wag rhwng blwyddyn a phum mlynedd gan fod angen llawer iawn o ddyfalbarhad i weithio gydag, ac yn aml iawn dod o hyd i, berchnogion eiddo sydd wedi bod yn wag am 10 mlynedd neu fwy. Er bod Premiwm y Dreth Gyngor yn cael ei godi ar eiddo gwag (gyda rhai eithriadau penodol), mae perchnogion eiddo sydd wedi bod yn wag am beth amser fel arfer yn gwneud cais i'r Swyddfa Brisio i gael tynnu'r eiddo oddi ar y rhestr Dreth Gyngor gan nad ydi'r eiddo'n addas i fyw ynddo mwyach ac felly mae'n anodd dod o hyd i berchnogion wedi hynny.

Eglurodd y Rheolwr Gwasanaeth Tai bod y Gwasanaeth Tai yn dal i weithio gyda pherchnogion rhai eiddo gwag sydd wedi'u heithrio rhag talu'r Dreth Gyngor a bod yr eiddo hyn wedi'u cynnwys yn ystadegau'r Gwasanaeth ac felly mae'n bosib bod y data'n wahanol i ddata'r Gwasanaeth Cyllid. Mewn ymateb i awgrym y dylid codi'r premiwm ar eiddo gwag problemus, cynghorwyd y Pwyllgor y byddai'n rhaid creu polisi lleol er mwyn caniatáu categoreiddio eiddo gwag o dan y ddeddfwriaeth bresennol.

Holwyd pe byddai modd i'r Cyngor brynu eiddo gwag hirdymor sydd wedi cael ei dynnu oddi ar y rhestr Dreth Gyngor oherwydd ei gyflwr gan dybio bod hyn yn awgrymu bod y perchennog yn dymuno cael gwared ar yr eiddo cyn iddo ddirywio'n waeth. Cynghorwyd y

Pwyllgor y byddai modd i'r Cyngor ddod i gytundeb gyda'r perchennog i brynu'r eiddo gwag hirdymor, cyn belled bod hynny'n economaidd hyfyw i'r Cyngor. Un enghraifft o ymyrraeth o'r fath yw'r gwaith i ail-ddatblygu Plas Alltran yng Nghaergybi.

- Mae'r Cynllun Strategol yn cyfrannu at gyflawni blaenoriaethau Cynllun y Cyngor ar gyfer 2023-28 gan mai un o'i flaenoriaethau yw sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rhywle'n gartref ac mae'r cynllun strategol yn helpu i ddiwallu'r angen hwn a thrwy alluogi pobl i aros yn eu cymuned leol mae'r Cynllun hefyd yn cyfrannu at greu cyfleoedd i ddysgu a siarad Cymraeg. Mae'r incwm sy'n cael ei gynhyrchu drwy'r premiwm eiddo gwag yn cefnogi prynwyr tro cyntaf i brynu eiddo gwag ac mae'r adnodd hwnnw'n cael ei wario'n lleol ac yn cefnogi contractwyr a'r economi leol. Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â'r Gymraeg a chyswllt lleol cadarnhawyd, oherwydd bod cymaint o gynlluniau ar gael, bod y meini prawf yn amrywio ond mae bod â chyswllt lleol yn un o'r meini prawf ar gyfer y cynllun sy'n cael ei ddarparu gan Lywodraeth Cymru a'r Cynllun Cymorth Prynu ac mae'r manylion ar gael ar wefan y Cyngor.
- Bod y broses o adfywio eiddo gwag yn un y mae'r Cyngor yn ei gwblhau drwy ymgysylltu'n effeithiol â pherchnogion eiddo gwag a'i fod yn ddibynnol ar Lywodraeth Cymru ar gyfer ymyraethau grant a benthyciadau yn ogystal â gweithio gyda gwasanaethau eraill i fynd i'r afael â'r eiddo mwyaf problemus.

Ar ôl craffu ar y Cynllun Strategol Eiddo Gwag ar gyfer 2023-28 a nodi ymateb Swyddogion i'r materion a godwyd, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol argymhell y Cynllun Strategol Eiddo Gwag 2023-28 i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith. (*Fe wnaeth y Cyngorydd Aled Morris Jones atal ei bleidiais*)

Gweithred – bod y Pwyllgor yn derbyn manylion ynglŷn â threfniadau llywodraethiant a Chynllun Gweithredu'r Cynllun Strategol Eiddo Gwag pan fyddant wedi cael eu cyhoeddi.

5 SIWRNAI GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, a oedd yn nodi hynt y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd a'r Gwasanaethau Oedolion, i'w ystyried gan y Pwyllgor. Roedd Gweithdrefn Sylwadau a Chwynion Gwasanaethau Cymdeithasol wedi'i atodi ynghyd â Chylchlythyr Oed Gyfeillgar cyntaf Ynys Môn.

Rhoddodd y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion drosolwg o'r gweithgareddau a'r datblygiadau diweddaraf yn y Gwasanaethau Oedolion a oedd wedi'u hamlinellu yn yr adroddiad a chyfeiriwyd at y datblygiadau gwasanaeth diweddaraf mewn perthynas â Gwasanaethau Dydd Anableddau Dysgu a Gofal Cartref. Amlygwyd hefyd ymweliad Gweinidog Iechyd a Gofal Cymdeithasol Llywodraeth Cymru â Chanolfan Dementia Ynys Môn yn Llangedfni a chais llwyddiannus Ynys Môn i ddod yn Aelod o Rwydwaith Cymunedau a Dinasoedd Oed Gyfeillgar Sefydliad Iechyd y Byd.

Rhoddodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol grynodedb o'r gwaith sydd ar y gweill yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn cynnwys y gwaith i ddod yn Ynys Ymwybodol o Drawma a hynt y Model Ysgol Rithiol yn ogystal â blwyddyn gyntaf gweithgareddau haf y Gwasanaeth Ieuenctid. Soniwyd yn benodol am lwyddiant Maethu Môn Cymru yng Ngwobrau Rhagoriaeth Maethu 2023 wedi i'r tîm gipio'r wobwr "Gofalwyr sy'n berthynas" a "Tîm Gwaith Cymdeithasol".

Wrth nodi'r gweithgareddau Gwasanaethau Cymdeithasol fel rhan o'r diweddariad ar hynt a siwrnai'r Gwasanaethau Cymdeithasol fe amlygodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol y pwysau sydd ar y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd a'r Gwasanaethau Oedolion o ran yr her recriwtio, sydd ddim yn unigryw i Ynys Môn, a'r cynnydd yn y galw ac mewn anghenion mwy cymhleth sy'n cael effaith ar gyllidebau'r naill wasanaeth.

Wrth adolygu'r adroddiad trafododd y Pwyllgor y materion a ganlyn –

- Gan nodi a chydabod y datblygiadau hyd yma a chan dderbyn bod misoedd y gaeaf yn debygol o fod yn heriol, roedd y Pwyllgor yn dymuno cael gwybod beth oedd blaenoriaethau'r Gwasanaethau Cymdeithasol dros y cyfod nesaf.
- Beth sy'n gyfrifol am y cynnydd yn y galw am wasanaeth yn y naill wasanaeth ac a yw hwn yn faes y dylai'r Panel Sgriwti Gwasanaethau Cymdeithasol edrych arno'n fanylach.
- Goblygiadau defnyddio staff o du allan i Gymru yng Nghartrefi Clyd y Cyngor o ran y gost a'r gallu i ddarparu gwasanaeth dwyieithog.
- Darparu gwasanaethau dementia ac argaeledd y gwasanaethau hynny.
- Byddai wedi bod yn ddefnyddiol cael adborth ynglŷn â'r camau a gymerwyd a'r gwelliannau a wnaed o ganlyniad i'r cwynion a'r sylwadau a dderbyniwyd yn yr Adroddiad Blyneddol ar y Weithdrefn Sylwadau a Chwynion Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2022/23.

Ymatebodd Swyddogion i'r materion a godwyd gan y Pwyllgor a nodwyd y canlynol –

- Cynghorwyd y Pwyllgor y bydd y Gwasanaethau Cymdeithasol yn mynd ati dros y misoedd nesaf i edrych ar y modd y caiff gwasanaethau eu darparu i gleientiaid, nid er mwyn lleihau'r gwasanaeth a ddarperir ond er mwyn gweld a oes modd eu darparu'n wahanol, e.e. drwy wneud mwy o ddefnydd o dechnoleg a thrwy gydweithio'n agosach â phartneriaid yn y Gwasanaeth Iechyd er mwyn bod yn fwy creadigol wrth ddylunio a darparu pecynnau gofal. Bydd canolbwyntio ar gynigion ataliol drwy ddefnyddio cyllid grant ac ymestyn prosiectau cyfredol i'r perwyl hwn hefyd yn helpu i leihau derbyniadau i'r ysbyty. Mae'r Gwasanaeth yn ceisio gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael iddo ac mae un enghraifft o hyn y cynnwys cyfuno gwasanaethau Anabledd Dysgu ac Iechyd drwy gomisiynu gwasanaethau ar y cyd fel y gall staff wneud defnydd gwell o'u hamser a fydd yn arwain at ddarparu gwell gwasanaeth i unigolion yn y pen draw.
- Cadarnhawyd bod y galw am wasanaethau wedi bod yn cynyddu'n raddol ers y pandemig Covid a bod iechyd nifer o bobl yn fwy bregus ers hynny; mae nifer y plant a phobl ifanc sydd â phroblemau iechyd meddwl wedi cynyddu yn ogystal. Hefyd, mae pobl yn byw'n hirach ac felly mae gan fwy o bobl anghenion iechyd yn gysylltiedig â'u hoed. Mae awdurdodau lleol ledled y rhanbarth wedi gweld cynnydd tebyg yn y galw am wasanaethau. Mae gwybodaeth yn cael ei rhannu rhwng awdurdodau ac mae'r rhesymau dros y cynnydd hwn yn destun ymchwiliad. Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol ei fod yn hapus i'r Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol roi sylw pellach i'r mater.
- Cadarnhawyd bod y Gwasanaethau Cymdeithasol yn cyflogi staff asiantaeth drwy asiantaeth recriwtio sy'n rheoli'r broses ar ran y gwasanaeth, ac er bod yr asiantaeth y mae'r gwasanaeth yn gweithio â hi fel arfer yn recriwtio'n lleol nid yw hynny bob amser yn bosib ac mae staff yn cael eu cyflogi o ardal ddaearyddol ehangach o bryd i'w gilydd. Mae pawb yn ymwybodol o'r heriau recriwtio parhaus yn y sector gofal ac mae'r gwasanaeth wedi ceisio goresgyn yr heriau hyn drwy gynnig cyflogau cystadleuol i staff, yn cynnwys staff yng Nghartrefi Clyd y Cyngor, a thrwy fod yn rhagweithiol er enghraifft trwy hyrwyddo'r sector gofal fel llwybr gyrfa gyda myfyrwyr yng Ngholeg Menai. Fodd bynnag rhaid gwneud mwy o waith i godi proffil y sector ac edrych ar ffyrdd arloesol o fynd i'r afael â'r problemau recriwtio unwaith ac am byth. Yn y cyfamser mae staff asiantaeth yn cael eu defnyddio i lenwi unrhyw fylchau yn y rota.
- Cynghorwyd y Pwyllgor bod tri gwasanaeth gwirfoddol sy'n cefnogi pobl â dementia wedi dod at ei gilydd yng Nghanolfan Dementia Ynys Môn yng Nghanolfan Glanhwfa yn Llangefni i greu gwasanaeth asesu cof ar gyfer eu cleientiaid, ac mae cyllid grant wedi cael ei fuddsoddi yng nghartref preswyl Garreglwyd i wneud yn siŵr ei fod yn ddiogel ar gyfer pobl â dementia. Mae Canolfan Gofal Dementia yng nghartref preswyl Plas Crigyll. Mae'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn cydnabod bod dementia yn gyflwr anodd a

chymhleth ac maent yn gobeithio cael ychwaneg o ddarpariaeth gofal dementia yng Ngharreglwyd ac yn y gymuned yn y dyfodol.

Penderfynwyd –

- **Cadarnhau bod y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol wedi derbyn sicrwydd bod y cynnydd parhaus a wnaed gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn rhesymol ac amserol.**
- **Argymhell i'r Pwyllgor Gwaith fod y cynnydd a chyflymder y gwelliannau yn y Gwasanaethau Cymdeithasol yn amserol a Phriodol.**

Camau Gweithredu:

- **Bod y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol yn edrych ar y galw cynyddol ar y Gwasanaethau Cymdeithasol er mwyn nodi'r rhesymau posib dros y cynnydd.**
- **Bod y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol yn darparu gwybodaeth i'r Cynghorydd Aled M. Jones ynghlŷn â'r staff asiantaeth sy'n gweithio yng Nghartrefi Clyd y Cyngor.**

6 ENWEBU AELOD I'R PANEL SGRIWTINI GWASANAETHAU CYMDEITHASOL / PANEL RHIANTU CORFFORAETHOL

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgriwtini i'w ystyried gan y Pwyllgor. Roedd yr adroddiad yn gofyn i'r Pwyllgor enwebu un aelod i wasanaethu ar y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Panel Rhiantu Corfforaethol. Darparwyd Cylch Gorchwyl y Panel er gwybodaeth ac i gynorthwyo'r broses ddethol. Mae un sedd wag ar y Panel yn dilyn ymddiswyddiad y Cynghorydd Alwen Watkin a oedd yn un o'r aelodau etholedig a oedd yn cynrychioli'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar y Panel.

Penderfynwyd enwebu'r Cynghorydd Ieuan Williams i wasanaethu ar y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Panel Rhiantu Corfforaethol.

7 BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgriwtini, a oedd yn cynnwys Blaen Raglen Waith y Pwyllgor hyd at fis Ebrill 2024, i'w ystyried gan y Pwyllgor.

Cyfeiriodd y Rheolwr Sgriwtini at y trefniadau ar gyfer y cyfarfod o'r Pwyllgor ym mis Ionawr 2024 a chadarnhaodd, yn dilyn trafodaeth a gyda chytundeb y Cadeirydd, bod cynnig i gynnal dau gyfarfod ar yr un diwrnod ym mis Ionawr (yn lle'r cyfarfod a oedd wedi ei drefnu ar gyfer 18 Ionawr). Bydd y cyfarfodydd hyn yn cael eu cynnal Ddydd Mawrth 16 Ionawr a bydd un cyfarfod yn y bore a'r llall yn y prynhawn; un er mwyn ystyried y Gyllideb ar gyfer 2024/25 a'r llall ar gyfer gweddill yr eitemau ar y rhaglen. Roedd yn argymhell Blaen Raglen Waith y Pwyllgor gyda'r newidiadau arfaethedig.

Penderfynwyd –

- **Cytuno i'r fersiwn gyfredol o'r Blaen Raglen Waith ar gyfer 2023/24 yn amodol ar newid y trefniadau ar gyfer cyfarfod mis Ionawr 2024 a**
- **Nodi'r cynnydd hyd yma o ran gweithredu'r Blaen Raglen Waith.**

**Cynghorydd Douglas Fowlie
Cadeirydd**